

До спеціалізованої вченої ради
ДФ 35.051.058 Львівського національного
університету імені Івана Франка
79000, м. Львів, вул. Університетська 1

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційну роботу **Турко Богданни Богданівни** на тему:
«Професійна підготовка асистента вчителя у навчальних закладах Канади»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 01 «Освіта / Педагогіка»
015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)

Всебічний аналіз дисертаційної роботи Турко Богданни Богданівни на тему «Професійна підготовка асистента вчителя у навчальних закладах Канади», що представлена для захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії на засіданні разової спеціалізованої вченої ради ДФ 35.051.058 у Львівському національному університеті імені Івана Франка дає змогу зробити комплексний висновок щодо її актуальності, ступеня обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, достовірності та значущості отриманих результатів, наукової новизни, теоретичної та практичної цінності, надати загальну оцінку дисертації.

Актуальність теми дисертаційної роботи.

Процес демократизації сучасного українського суспільства супроводжується низкою змін, що стосуються різних сфер життя, зокрема й системи освіти, де здійснено низку заходів гуманістичного спрямування. Вони свідчать про якісні зміни у становищі осіб з особливими освітніми потребами в суспільстві – запровадження інклюзивної форми навчання, залучення осіб з особливими освітніми потребами в інклюзивний простір. У цьому процесі незамінним стає асистент вчителя, який допомагає дітям з інвалідністю не лише

освоювати навчальний матеріал, а й здійснювати корекцію фізичного та (або) розумового розвитку, щоб вести повноцінне життя в умовах, що забезпечують їх гідність, сприяють всебічному розвитку, формує почуття впевненості в собі, створюючи передумови для активної участі в житті суспільства. В цьому контексті вивчення досвіду професійно підготовки асистентів учителів розвинених країн, зокрема Канади, має не тільки науково-пізнавальний, а й практичний інтерес. Крім того для вітчизняної освіти наукова потреба окресленого питання диктується браком відповідних досліджень в межах української педагогічної науки, що зумовлює пошук змісту, форм та методів професійної підготовки асистентів учителів до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання. Незважаючи на те, що посада асистента вчителя вже твердо вкорінилася у штатний розпис загальноосвітніх шкіл, де запроваджена інклюзивна освіта, зміст його роботи, посадові обов'язки, функції ще не є до кінця визначеними, викликають низку суперечностей. А це, в свою чергу, впливає на зміст фахової підготовки такого фахівця у закладі вищої освіти до виконання професійної діяльності. З огляду на наведене, проблема професійної підготовки асистентів учителів у закладах освіти Канади, обрана Богданною Богданівною Турко для наукового дослідження, беззаперечно є актуальною, своєчасною та заслуговує на схвалення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Актуальність дисертації підтверджується також тим, що вона відповідає науковому напрямку кафедри початкової та дошкільної освіти Львівського національного університету імені Івана Франка і виконана в межах науково-дослідної теми «Теоретико-методологічні засади підготовки фахівців дошкільної та початкової освіти в контексті соціальної мобільності» (номер державної реєстрації 0116U001693).

Наукова новизна. Дисертаційна робота Турко Богданни Богданівни є комплексним теоретичним дослідженням з практичним спрямуванням та має наукову новизну, яка полягає в тому, що вперше: виявлено особливості професійної підготовки майбутнього асистента вчителя в закладах освіти

Канади, зокрема змістове наповнення навчальних програм, організації педагогічної практики, а також напрями взаємодії шкіл, шкільних рад та інших недержавних освітніх структур; проаналізовано соціально-історичні, культурно-педагогічні передумови розвитку інклюзивної освіти та професійність підготовки асистента вчителя у Канаді; обґрунтовано положення про нормативно-правове забезпечення професійної підготовки асистента вчителя в умовах інклюзивної освіти; вдосконалено положення щодо відбору і структурування змісту професійно-педагогічної підготовки майбутніх асистентів вчителів у ЗВО України; досліджено форми та методи професійної підготовки асистентів вчителів у закладах освіти Канади; проаналізовано функції та обов'язки асистента вчителя.

Науково важливим є той факт, що теоретичне вивчення проблеми дало можливість авторці на основі порівняльно-педагогічного аналізу виокремити спільне та відмінне у досвіді Канади й України та окреслити можливості використання прогресивних ідей досвіду Канади у системі підготовки асистента вчителя в закладах вищої освіти України.

Практична значущість роботи полягає в тому, що науковий матеріал, отриманий у результаті наукового пошуку сприяє розширенню та поглибленню знань про зміст професійної підготовки асистента вчителя у закладах освіти Канади, що дозволяє його використовувати для удосконалення окремих модулів освітньо-професійних програм підготовки фахівців зі спеціальності 013 Початкова освіта. Варто відзначити, що розроблені авторкою методичні рекомендації «Професійна підготовка асистентів вчителів: досвід Канади» переконливо демонструють можливості використання прогресивних ідей досвіду канадських науковців у процесі підготовці асистента вчителя у закладах вищої освіти України.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Наукові положення дисертації, найбільш суттєві результати, що були одержані здобувачкою, достатньою мірою обґрунтовані, відповідають меті та завданням роботи, викладені у загальних висновках та висвітлені в опублікованих працях дисертантки. Ступінь вірогідності отриманих результатів забезпечується достатньою апробаційною базою Турко Б.Б. (результати дослідження, його

основні висновки й рекомендації оприлюднені на восьми міжнародних науково-практичних конференціях, міжнародному конгресі, всеукраїнській конференції, науково-звітній конференції). Аналіз дисертації дозволяє зробити висновок про те, що авторка поставилася до її підготовки сумлінно, відповідно до вимог освітньо-наукової програми.

Характеристика основних положень роботи. Зміст дисертаційної роботи Турко Б.Б. побудований на відповідному науковому матеріалі, аналіз та узагальнення якого дало можливість сформулювати основні наукові положення, на що опираються висновки та методичні рекомендації. Дисертація відзначається завершеністю, лаконічністю, демонструє обґрунтованість висновків. Зміст розкриває ключові аспекти наукової проблематики та відповідає меті і завданням, заявленими у науковому апараті дослідження.

Дисертація складається із анотації, вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. Логіка і послідовність викладу тексту наукової праці підпорядковуються виконанню поставлених завдань дослідження. Список використаних джерел містить 382 найменування, з них 204 – іноземними мовами, що свідчить про виконання роботи на високому сучасному науковому рівні.

У вступі повно та чітко обґрунтовано актуальність обраної теми, коректно визначено мету, завдання, предмет, об'єкт та методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичну значущість отриманих результатів, особистий внесок здобувачки, подано відомості щодо апробації отриманих результатів та їх впровадження.

Ретельний науково-теоретичний аналіз змісту дисертаційної роботи Б.Б. Турко, дозволив виокремити сильні сторони наукового дослідження, що є вагомим внеском у сучасну українську педагогічну теорію і практику професійної підготовки педагогічних кадрів. Особливу увагу варто звернути на наступні положення та умовиводи, сформульовані дисертанткою.

У першому розділі дисертації на основі теоретичного аналізу кваліфіковано схарактеризовано сучасний стан організації інклюзивного освітнього середовища, ґрунтовно та різносторонньо представлено результати вивчення проблеми

професійної підготовки асистента вчителя у педагогічних дослідженнях канадських учених. З'ясовано й уточнено сутність ключових понять, що стосуються визначеної проблеми: «інклюзія», «інклюзивне навчання», «діти з особливими освітніми потребами», «асистент вчителя», «професійна підготовка», їх зміст в Канаді, Україні; методично грамотно окреслено понятійно-категоріальний апарат дослідження. Вважаємо за доцільне відзначити як позитив наявність у тексті роботи детальної характеристики особливостей впровадження інклюзивної освіти в Україні та Канаді, виділяючи три періоди розвитку та становлення інклюзивної освіти в Україні; висвітлення історико-педагогічних аспектів проблеми професійної підготовки асистента вчителя. Заслуговує на схвалення те, що дисертантка характеризує основні принципи, якими керується інклюзивна освіта у Канаді (повага, гідність, рівність, права людини, справедливість, самовизначення, взаємна відповідальність), подає зміст основних критеріїв інклюзивної школи в Канаді. Позитивно оцінюємо проведений ретельний аналіз нормативно-правової бази забезпечення організації освітнього процесу в інклюзивному класі.

У другому розділі дисертаційної роботи розкрито методичні засади підготовки асистента вчителя в закладах освіти Канади, місце та значення управлінських освітніх структур (міністерства, департаменти освіти, шкільні ради) у процесі професійної підготовки асистента вчителя. Доцільним у контексті проведеного дослідження є детальний опис особливостей та різновидів співпраці між вчителем та його асистентом у процесі навчання дітей з ООП у Канаді (навчання в групах, навчання і підтримка, паралельне навчання, альтернативне навчання), який може слугувати джерелом нових підходів до організації роботи асистента вчителя в українських школах. Особливу увагу авторкою приділено аналізу навчальних програм підготовки асистента вчителя у закладах освіти різних штатів Канади, висвітлено питання форм та методів навчання, організації педагогічної практики, яка є невід'ємною складовою професійної підготовки майбутнього асистента вчителя. Доречним виглядає наявність у тексті роботи переліку асоціацій, які існують в Канаді для координації та підтримки асистентів вчителів, опис змісту їх роботи (розробка методичних матеріалів, посібників з

найбільш актуальних проблеми та ін.). Слід зазначити, що зміст дисертації не був би повним без вивчення практичної складової у процесі професійної підготовки асистента вчителя у закладах освіти в Канаді. Відтак цілком закономірним та доцільним є розкриття дисертанткою особливостей організації практики, підходів канадських освітян до підготовки асистентів до проходження ними педагогічної практики.

Третій розділ дисертації Турко Б.Б. присвячений перспективам впровадження канадського досвіду щодо використання навчальних стратегій в професійній підготовці майбутніх асистентів вчителів в Україні. Позитивним вважаємо наявність порівняльного аналізу особливостей професійної підготовки асистентів вчителів Канади та України за чітко окресленими критеріями (ступеневість, типи програм, цикли та зміст підготовки, обсяг навчального навантаження студентів, планування педагогічної практики, форми організації навчальних занять, технології навчання, вимоги до випускників, можливості працевлаштування). Такий підхід дав можливість авторці виявити спільні й відмінні підходи до професійної підготовки майбутніх асистентів вчителів в Канаді й Україні. Особливої уваги заслуговує розкриття питання перспективних напрямів використання прогресивних ідей досвіду Канади з професійної підготовки асистента вчителя в українській системі вищої освіти. Схвальним є наявність рекомендацій щодо їх імплементації в Україні, впровадження яких буде сприяти вдосконаленню освітнього процесу на національному рівні, рівні закладу освіти, на рівні освітнього процесу.

Варто зазначити, що кожний розділ дисертаційної роботи Турко Б.Б. має свою наукову значимість, слугує науковим підґрунтям для наступного розділу, у результаті об'єднання усіх розділів сформульовано цілісне та системне теоретично-практичне педагогічне дослідження, вагомість якого підтверджується використанням авторкою широкого спектру методології, що створює можливості для розв'язання проблеми професійної підготовки асистентів учителів.

Повнота викладення матеріалів дисертації у роботах, які опубліковані автором, зумовлені апробацією результатів дослідження у наукових публікаціях у

фахових наукових виданнях України та за її межами, в опублікованих тезах доповідей дисертантки на науково-практичних конференціях. Зазначене вище дозволяє стверджувати, що представлена дисертаційна робота є самостійним, завершеним науковим дослідженням, наукові здобутки авторки підтверджуються та повною мірою відображаються в її наукових публікаціях.

Зауваження до змісту та оформлення дисертації.

Результати наукового дослідження Турко Б.Б. дають підставу вважати, що визначені завдання реалізовано, мета досягнута, а сукупність отриманих наукових положень має важливе значення для теорії і методики професійної освіти. Проте, відзначаючи наукову цінність та практичну значущість дослідження, вважаємо за необхідне висловити певні зауваження і побажання, що виникли у процесі рецензування дисертації.

1. У підрозділі 2.2. (Зміст та форми підготовки асистента вчителя у канадських закладах освіти) та підрозділі 2.3. (Особливості організації практичної підготовки асистента вчителя) авторка подає ґрунтовний аналіз змісту програм професійної підготовки асистента вчителя в Канаді. Вважаємо, що робота набула би більш практичного спрямування, якщо б дослідниця не обмежилася тільки переліком назв дисциплін чи видів практик, а подала опис практичних кейсів, завдань, опис методів, які використовуються в освітньому процесі в Канаді, що уможливило б їх використання під час навчання асистентів учителів у закладах освіти України.

2. У підрозділі 3.3. (Перспективні напрями використання прогресивних ідей досвіду Канади з професійної підготовки асистента вчителя в українській системі вищої освіти) дисертантка пропонує методичні рекомендації для учасників освітнього процесу різних рівнів закладів вищої освіти щодо вдосконалення професійної підготовки асистентів вчителя в закладах освіти України, які є доцільними та обґрунтованими для наукового дослідження. Проте вважаємо, що вони мають більш декларативний характер, відтак було б доцільніше їх окреслити та подати у вигляді чітких та конкретних кроків, які можуть бути реалізовані учасниками освітнього процесу.

Зазначені нами міркування та побажання не завадили загальному

позитивному сприйняттю дисертації та мають характер рекомендацій. Представлена дисертаційна робота є завершеною; сформульовані у ній положення, результати та висновки становлять наукову й практичну цінність.

Дані про відсутність текстових запозичень та порушення академічної доброчесності. При детальному розгляді дисертаційної роботи порушень академічної доброчесності не виявлено.

Висновок. В цілому дисертаційна робота Турко Богданни Богданівни «Професійна підготовка асистента вчителя у навчальних закладах Канади» є цілісною, самостійною, завершеною роботою на правах рукопису, яку виконано на актуальну тему з використанням наукових методів дослідження. Робота характеризується чіткістю змісту, містить науково обґрунтовані науково-теоретичні результати, які мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення, свідчать про особистий внесок здобувачки та достатньо повно представлені у наукових працях.

Дисертація відповідає спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) та вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 (з наступними змінами), та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а її авторка, Турко Богданна Богданівна, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями).

Рецензент:

кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри соціальної педагогіки
та соціальної роботи
Львівського національного університету
імені Івана Франка

Віра КОРНЯТ